

การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วันที่รับบทความ: 21 มกราคม 2566 / วันที่แก้ไขบทความ: 26 มิถุนายน 2566 / วันที่ตอบรับบทความ: 28 ธันวาคม 2566

ชนิษฐา จิตแสง

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีจำนวน 1,200 ราย ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) จากนักศึกษาระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน ประเภทละ 400 ราย โดยลำดับแรกเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายตามประเภทมหาวิทยาลัยและสาขาวิชาที่เปิดสอน ลำดับต่อมาเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ โดยกำหนดลำดับที่ตามบัญชีรายชื่อนักศึกษาจากงานทะเบียนวิทยาลัย/สำนักทะเบียนและประมวลผลมหาวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.80 ผลการวิจัยการรู้เท่าทันข่าว พบว่า เยาวชนมีความสามารถเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองโดยรวมในระดับมาก ($=3.72$, $S.D.=2.88$) ในด้านการประเมินข่าวสารด้านการเมือง พบว่า เยาวชนมีความสามารถในการประเมินข่าวสารด้านการเมืองโดยรวมในระดับปานกลาง ($=3.39$, $S.D.=2.91$) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า เยาวชนมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสื่อ/ช่องทางการสื่อสาร และมีการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข่าวสารในระดับมาก ($=3.56$, $S.D.=2.93$; $=3.52$, $S.D.=2.86$ ตามลำดับ) ในด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมือง พบว่า เยาวชนมีความสามารถในการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมืองโดยรวมในระดับมาก ($=3.52$, $S.D.=0.87$) ด้านการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านคุณลักษณะของเยาวชนกับการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง พบว่า เยาวชนที่มีเพศแตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เยาวชนที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองในภาพรวมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และเยาวชนที่เรียนในสถาบันการศึกษาต่างประเภทกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองในภาพรวมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันข่าว, การเปิดรับข่าวสาร, การเมือง, เยาวชน, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ชนิษฐา จิตแสง (นศ. ม. นิเทศศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546 ; Email : jkhan@kku.ac.th) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองและการรู้เท่าทันข่าวของเยาวชน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2564

Political news literacy of youth in Northeastern region

Received: January 21, 2022 / Received in revised form: June 26, 2023 / Accepted: December 28, 2023

Khanittha Jitsaeng

Abstract

The objective of this research is to study political news literacy of youth in Northeastern region. 1200 samples were collected through multi-stage sampling from undergraduate students of autonomous universities, state universities and private universities in Northeastern region, 400 for each type of university were gathered. Simple Random Sampling was first conducted according to university type and field of study. Subsequently, Systematic Random Sampling was conducted according to the order of student roster of each faculty from the Office of Registration. Questionnaire was used as a research tool for gathering data. Content validity of questionnaire was examined by 5 content experts. Cronbach's alpha was also applied in a pre-test stage to measure the reliability of the research instrument. The alpha coefficient for all items was 0.80. The results of political news literacy revealed that youths had a high level of ability to access political news overall ($=3.72$, $S.D =2.88$). In terms of political news assessment, it was found that youths had a moderate level of ability to assess overall political news ($=3.39$, $S.D =2.91$). When analyzing by items, it was found that youths both checked communication channel credulity and news validation and credibility at high level ($=3.56$, $S.D =2.93$; $=3.52$, $S.D =2.86$ respectively). In terms of communicating and participating in political news, it was found that youths was able to communicate and participate in political news at a high level. ($=3.52$, $S.D =0.87$). Regarding comparison of youth characteristics with political news literacy of youths, it was found that youths with different genders have overall no difference in political news literacy at a statistical significance level of 0.05, youths with different fields of study and with different types of educational institutions have overall different political news literacy at a statistical significance level of 0.01.

Keywords: News Literacy, Media Exposure, Political News, Youth, Northeastern Region

Khanittha Jitsaeng (M.A. Development Communication, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University, 2003; Email: jkhani@kku.ac.th) current position is an Assistant Professor at the Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

This paper is a part of a research project, Media exposure to political news and news literacy of youth, which is supported by the Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University (Research Fund: fiscal year 2021)

บทนำ

สื่อสังคมได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในฐานะช่องทางการสื่อสารและแหล่งข้อมูลข่าวสารของผู้รับสารในสังคมปัจจุบัน โดยพัฒนาการของเว็บ 2.0 ได้ส่งเสริมการสื่อสารเชิงปฏิสัมพันธ์ ทำให้ ผู้รับสารสามารถเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ส่งสารได้ ส่งผลให้การนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อสังคมมีวิถีปฏิบัติและบรรทัดฐานที่แตกต่างจากนำเสนอข่าวสารของสื่อดั้งเดิม (traditional media) (Beam et al., 2016)

แม้ความรวดเร็วในการรายงานข่าวทางสื่อออนไลน์จะทำให้ผู้อ่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทันท่วงที ทว่าข่าวสารออนไลน์บางส่วนไม่ได้รับการกลั่นกรองคุณภาพและความถูกต้อง เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เปิดกว้าง โดยข่าวสารที่นำเสนอไม่ใช่ข่าวจากสื่อมวลชนกระแสหลักแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีการสร้างสรรค์เนื้อหาสาระโดยผู้ใช้ (User-Generated Content: UGC) โดยสื่อใหม่ได้หลอมรวมบุคคลธรรมดาและนักวิชาชีพไว้ในกระบวนการนำเสนอข่าวสาร (Chadwick, 2011; Bergstrom & Belfrage, 2018) ส่งผลให้ข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมเป็นการให้ข้อมูลเพียงด้านเดียว (One-sided) นำเสนอความจริงเพียงบางส่วน (Fragmented) ไม่มีความเป็นกลาง (Subjective) และมีอคติหรือความโน้มเอียงในการให้ข้อมูล เพราะข่าวในโลกออนไลน์เป็นการผสมผสานระหว่างสารสนเทศ ความบันเทิง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความสนใจส่วนบุคคล ซึ่งอาจทำให้ผู้รับสารเข้าใจความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมผิดเพี้ยนไป (Ohme & Mothes, 2020) นอกจากนี้ สื่อสังคมยังไม่มี ความชัดเจนแน่นอนเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นแหล่งข่าวหรือต้นตอของข่าวสาร (Uncertainty) เพราะคุณลักษณะด้านการปิดบังตัวตนของผู้สื่อสาร (Anonymity) จึงง่ายต่อการเผยแพร่และส่งต่อข่าวสารที่เป็นเท็จโดยไม่รู้เท่าทัน และอาจส่งผลกระทบต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม (Svenningsson, 2015)

ผลการศึกษาที่ผ่านมาระบุว่าเยาวชนเปิดรับข่าวสารจากสื่อสังคมมากที่สุดและเชื่อในสิ่งที่สื่อสังคมนำเสนอ (Jun, 2012) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้รับสารยังไม่รู้เท่า

ทันสื่อและไม่ตระหนักถึงการรู้เท่าทันข่าว โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์น้อย ย่อมตกเป็นเหยื่อของแหล่งข่าวสารที่ไม่น่าเชื่อถือ รวมทั้งข่าวปลอมและข่าวลวงที่กำลังแพร่หลายในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตที่สมาชิกในสังคมต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน และต้องการสารสนเทศเพื่อจัดการปัญหา หรือมีประเด็นปัญหาด้านสุขภาพที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ เช่น การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน ที่มี การแบ่งแยก แบ่งฝักแบ่งฝ่าย การแพร่กระจายของข่าวปลอมจึงได้กลายเป็นประเด็นถกเถียงในหลายสาขาวิชา ทั้งนิเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพราะการแก้ปัญหาไม่สามารถกระทำได้ด้วยองค์ความรู้เพียงศาสตร์หนึ่งศาสตร์ใด หากแต่ต้องบูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์เพื่อลดจุดอ่อน เสริมจุดแข็ง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะการยับยั้งข่าวปลอมไม่อาจกระทำได้ง่าย แต่ผู้รับสารสามารถนำทักษะจำเป็นอย่างต่างๆ มาช่วยเสริมสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ต่อการรับรู้ข่าวสาร โดยสามารถนำทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการรู้เท่าทันข่าว ทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะการรู้ดิจิทัล มาบูรณาการเพื่อต้านทานผลกระทบอันเกิดจากข่าวปลอม (Poar & Heravi, 2020) ผู้รับสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่จะช่วยลดการแพร่กระจายข่าวปลอมบนสื่อสังคม (เบญจวรรณคุณวิโรจน์ลักษณ์ ศุภกิจ อิศดิศัย และอานนท์ ทับเที่ยง, 2563)

การรู้ดิจิทัลเป็นทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่นเดียวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ที่สามารถสร้างภูมิรู้และภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชนในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อสังคม โดยการใช้ข้อมูลและสารสนเทศในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง (Assess) การประเมิน (Evaluation) การสร้าง (Creation) และการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี (Use) โดยที่ การเข้าถึง การประเมิน และการสร้างข้อมูลและสารสนเทศ/การสื่อสาร จะเป็นกระบวนการหลัก และการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีจะเป็นส่วนประกอบสนับสนุนให้กระบวนการการเข้าถึง การ

ประเมิน และการสร้างให้เกิดสารสนเทศ (Information) และ สาร (Media content) ได้อย่างเหมาะสม (สำนักงาน คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) สอดคล้องกับคำนิยามของ UNESCO (2018) ที่ได้รับว่าการรู้ ดิจิทัล เป็น ความสามารถในการเข้าถึง จัดการ เข้าใจ รวบรวม ประเมิน และสร้างสารสนเทศให้ปลอดภัยและ เหมาะสม ตลอดจนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการทำงาน ได้ ทั้งนี้การจัดการ เข้าใจ และรวบรวมเป็นการจัดกลุ่มเพื่อ การวิเคราะห์และประเมินสารสนเทศ อันเป็นส่วนหนึ่งของ ทักษะการรู้สารสนเทศ ดังนั้นเมื่อนำทักษะดังกล่าวมาจัดกลุ่ม จะได้ทักษะสำคัญร่วมกัน 3 ประการ ได้แก่ การเข้าถึง การ ประเมิน และการสร้างสารสนเทศ โดยใช้สื่อดิจิทัลเป็น เครื่องมือ

การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่เสริมสร้างประสิทธิภาพ และลดความเสี่ยงจากการใช้ประโยชน์จากสื่อ ซึ่งครอบคลุม ทักษะการเข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้างและ การมีส่วนร่วมผ่านสื่อ อันเป็นทักษะจำเป็นในการสื่อสาร ข้อมูลในยุคที่สื่อใหม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิก ในสังคมเพิ่มสูงขึ้น (UNESCO, 2007; Potter, 2019) ทักษะ การรู้เท่าทันสื่อจึงสอดคล้องกับทักษะการรู้ดิจิทัล โดยมีความ ร่วมของทักษะ 3 ประการ ได้แก่ การเข้าถึง การประเมิน และ การสร้างและการมีส่วนร่วมผ่านการสื่อสารสารสนเทศได้อย่าง เหมาะสม ขณะที่ความต่างนั้น ทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะมุ่งเน้น การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ อันจะส่งผลต่อการประเมินสื่ออย่าง ประสิทธิภาพ แต่ทักษะการรู้ดิจิทัลมุ่งเน้นการประเมินสาระ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสื่อและสารสนเทศที่สื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ ดังนั้น ผู้รับสารจึง จำเป็นต้องมีทักษะอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การรู้คอมพิวเตอร์ (Computer literacy) การรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT literacy) (Kahne & Bowyer, 2019)

ทักษะการรู้เท่าทันข่าวมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไป กว่าทักษะการรู้ดิจิทัลและทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เพราะ ข่าวสารมีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของบุคคล โดยการ รู้เท่าทันข่าวเป็นทักษะในการคิดวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อ

ตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข่าวสาร ซึ่งเป็น ทักษะขั้นสูงของการรู้เท่าทันสื่อ (Potter, 2019) และ ครอบคลุมถึงความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจาก ความคิดเห็น ไม่ใช่ข้อคิดในการเปิดรับข่าวสาร และรู้จักการ ตรวจสอบข่าวปลอมที่มักเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อจะได้ ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดี (สรานนท์ อินทนนท์, 2562) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์จึงเป็นทักษะสำคัญในการบริโภค ข่าวสาร (Potter, 2019) ซึ่งครอบคลุมถึงความรู้เกี่ยวกับ ข่าวสาร ความสามารถในการคิดเชื่อมโยงหลักฐานอ้างอิง และ การวิเคราะห์คุณภาพของข่าวสาร (Rosenbaum, Beentjes & Konig, 2008)

ข่าวเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงระบอบ ประชาธิปไตย เพราะการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองช่วย เสริมสร้างการเป็นพลเมืองที่รอบรู้และเท่าทันข่าวสาร (informed citizens) (Woodstock, 2014; Edgerly & Vraga, 2020) ทว่าเมื่อภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนไป ผู้รับสารจึงต้องเข้าใจ คุณลักษณะและบทบาทของสื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อสังคมในการ เผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งอาจมีการบิดเบือนข้อมูลทั้งโดยเจตนาและ การไม่รู้เท่าทัน โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากการสร้างสรรค์เนื้อหา โดยผู้ใช้ การรีมิกซ์ และคุณลักษณะด้านการปฏิสัมพันธ์ของ สื่อใหม่ ที่ส่งเสริมบทบาทในการสื่อสารของผู้รับสาร ซึ่งแต่ละ บุคคลต่างมีทักษะในการสื่อสารแตกต่างกัน (Ohme & Mothes, 2020) เมื่อพัฒนาการของสื่อส่งผลต่อเนื้อหาสาร ทักษะการรู้เท่าทันข่าวจึงทวีความสำคัญเพิ่มสูงขึ้นในสังคม ปัจจุบัน

การศึกษานี้จึงมุ่งบูรณาการการรู้ดิจิทัล (ซึ่งได้รวม ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy : MIL) ไว้ในทักษะดังกล่าว) การรู้เท่า ทันข่าว และทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อใช้เป็นแนวทางการ ในการศึกษารู้เท่าทันข่าวภายใต้บริบทการเปิดรับข่าวสารด้าน การเมืองผ่านสื่อใหม่ เพื่อช่วยเสริมสร้างพลังให้พลเมืองในการ เข้าถึง และเข้าใจ อันจะส่งผลต่อการประเมินค่า เพื่อสื่อสาร และแบ่งปันสารสนเทศและเนื้อหาในสื่อทุกรูปแบบ โดย ทักษะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมเยาวชนให้เท่าทันข่าวสารและ

สามารถสื่อสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ในลำดับต่อไป (UNESCO, 2018)

เยาวชนไทยในระดับอุดมศึกษามีความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มสูงขึ้น โดยเหตุผลประการสำคัญ คือ 1) พัฒนาการของสื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อสังคมและการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้ขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมือง โดยเปลี่ยนบทบาทเยาวชนจากผู้รับสารที่ติดตั้ง (Passive receivers) เป็นผู้ส่งสารที่เข้าร่วม (Active senders/producers (Choi, 2016) เยาวชนจึงมีบทบาททางการเมืองในฐานะ “ผู้ส่งสาร” มากกว่าอดีต 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจำนวนมากผ่านอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคม โดยเฉพาะข่าวสารด้านการเมืองได้จุดประกายความสนใจและการมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมือง โดย “สื่อ” เป็นตัวกระตุ้นให้เยาวชนตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มสูงขึ้น และ 3) สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองปัจจุบันได้ก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคม ส่งผลให้เยาวชนมีบทบาทการเมืองเพิ่มสูงขึ้น เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองของตน ผ่านกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น การรวมตัวของเยาวชนปลดแอก ปรากฏการณ์นักเรียนและนักศึกษา “ชูสามนิ้ว” ต้านเผด็จการ และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ประกาศจุดยืนคัดค้านการรัฐประหารของ “กลุ่มดาวดิน” เป็นต้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชน อายุระหว่าง 18-22 ปี ที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งสิ้น 30 แห่ง เพื่อเป็นตัวแทนเยาวชนระดับอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การศึกษาการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสำคัญในการเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการรู้เท่าทันข่าวของเยาวชนภายใต้บริบทการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อใหม่ ที่ข่าวสารมีความหลากหลายและซับซ้อน อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้

การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองจึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ก้าวทันบริบทการสื่อสารในสังคมที่สื่อใหม่มีอิทธิพลต่อการเปิดรับข่าวสารของเยาวชนเพิ่มสูงขึ้น เพื่อลดผลกระทบจากกลไกการทำงานของสื่อ ที่อาจจะนำไปสู่การกระจายข่าวสารที่มีอคติ อันจะทำให้เกิดความเกลียดชัง และส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคม และเพื่อส่งเสริมการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอย่างสร้างสรรค์ในฐานะพลเมืองของสังคมประชาธิปไตยในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐานการวิจัย

คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเพศ สาขาวิชา และประเภทสถาบันการศึกษาที่สังกัด แตกต่างกัน ส่งผลต่อการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างกัน

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การรู้เท่าทันข่าว

สรานนท์ อินทนนท์ (2562) ได้นิยามการรู้เท่าทันข่าวไว้ว่า การรู้เท่าทันข่าวคือทักษะในการคิดวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร รู้จักการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และการชี้แนะของผู้สร้างและเขียนข่าว ไม่ใช่ข้อคิดในการรับข่าวสาร และรู้จักการตรวจสอบข่าวปลอมที่มักเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดี

ข่าวปลอมจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร ดังนี้ (Wardle, 2017)

1. ข่าวปลอมที่มีเจตนาปิดบังความจริง (Disinformation) เป็นข่าวปลอมที่ตั้งใจปั่นป่วน ให้ร้าย

และโจมตีผู้อื่น มีเจตนาที่จะชักนำความคิดของสังคม และปิดบังความจริง

2.ข่าวปลอมที่ส่งต่อหรือเผยแพร่โดยไม่ตั้งใจ (Misinformation) เป็นข่าวปลอมที่เผยแพร่โดยที่ผู้ส่งสารไม่มีเจตนาป่วนหรือทำร้ายใคร แต่กระทำเพราะความไม่รู้

การเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อสังคมมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่พัฒนาจากประสบการณ์ ผู้ใหญ่จึงมีทักษะดังกล่าวมากกว่าเด็กและเยาวชน(Ku et al., 2019) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในอดีตระบุว่าเยาวชนยังมีทักษะในการคิดเชิงวิพากษ์ต่อแหล่งข่าวสารและหลักฐานที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของข่าวสารน้อย ดังนั้น ทักษะในการคิดเชิงวิพากษ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการรู้เท่าทันข่าว ทั้งนี้ผู้รับสารอาจไม่จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการผลิตข่าว แต่จำเป็นต้องรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารในการพินิจวิเคราะห์เนื้อหาข่าว บริบทข่าวสาร เพื่อประเมินและทำความเข้าใจการประกอบสร้างเนื้อหาข่าว (Hobbs, 2010) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการคิดเชิงวิพากษ์เนื้อหาข่าวสาร ดังนี้ (Fleming, 2014; Maksl, Ashley & Craft, 2015; Martens, 2010; Mihailidis, 2014)

1. เข้าใจวัตถุประสงค์ในการนำเสนอข่าวสาร
2. ประเมินคุณภาพหรือจุดแข็งของหลักฐาน
3. แยกแยะ/จำแนกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น
4. ระบุดูคิดที่เชื่อมโยงกับข่าวสาร
- 5) แบ่งปัน (Share) ความคิดเห็นที่เท่าทันต่อ

ข่าวสารผ่านสื่อดิจิทัล ภายใต้บริบทการสื่อสารดิจิทัล

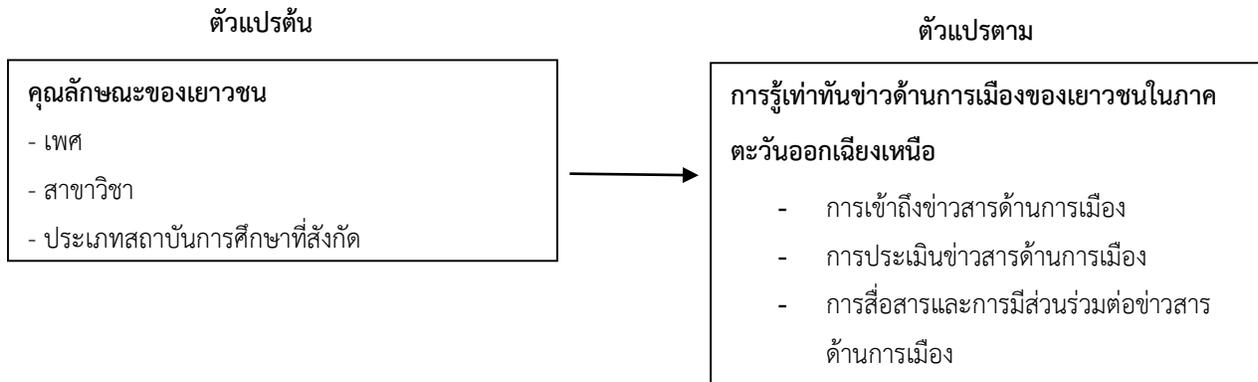
การรู้เท่าทันกลไกการทำงานของสื่อ (algorithm literacy) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันข่าว (Swart, 2021) โดยกลไกดังกล่าวจะเลือกนำเสนอข่าวสารตามประวัติการใช้งานและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารของผู้รับสาร เช่น การแบ่งปัน (Share) การกดถูกใจ (Like) และการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการแบ่งปันข่าวสารของสมาชิกใน

เครือข่าย อันส่งผลให้เกิดบุคคลตกอยู่ในระบบปิด หรือ “ห้องแห่งเสียงสะท้อน”(Echo chambers) (Sunstein, 2007) หรือ “รังไหมสารสนเทศ”(Information cocoon) (Sunstein, 2018) ซึ่งเป็นสถานะที่บุคคลจะเปิดรับและเข้าถึงข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อของตน อันจะก่อให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และแบ่งแยกทางความคิด โดยเฉพาะในมิติการทางการเมือง นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เกิดการเปิดรับข่าวสารโดยไม่ตั้งใจ (Incidental news exposure) ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้รับสารอย่างไรก็ตาม ทักษะเชิงเทคนิคอาจเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสื่อ

การศึกษาครั้งนี้ได้การบูรณาการทักษะการรู้ดิจิทัล (ซึ่งได้รวมทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy : MIL) ไว้ในทักษะดังกล่าว) ร่วมกับการรู้เท่าทันข่าว (ข้อสังเกตข่าวปลอม) และทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เนื้อหาข่าวสาร เพื่อใช้เป็นแนวทางการในการศึกษา รู้เท่าทันข่าวภายใต้บริบทเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อใหม่ เพื่อช่วยเสริมสร้างพลังให้แก่พลเมืองในการเข้าถึงประเมินค่า และสามารถสร้างและแบ่งปันสารสนเทศและเนื้อหาในสื่อทุกรูปแบบได้ โดยผู้วิจัยได้พัฒนารอบในการศึกษาการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง ซึ่งจำแนกประเด็นในการศึกษาได้ 12 ประเด็นย่อย และครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ด้านการเข้าถึง 2) ด้านการประเมิน และ 3) ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดตัวแปรในการศึกษาประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 1 ตัว ได้แก่ คุณลักษณะของเยาวชน ซึ่งครอบคลุมถึง เพศ สาขาวิชา และประเภทสถาบันการศึกษาที่สังกัด และตัวแปรตาม 1 ตัว ได้แก่ การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การเข้าถึง การประเมิน และการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมต่อข่าวด้านการเมือง ดังแสดงในกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ เยาวชนอายุ 18-22 ปี ที่ศึกษาในระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งสิ้น 30 แห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 2 สถาบัน 1 วิทยาเขต รวมเป็น 3 แห่ง มหาวิทยาลัยรัฐ จำนวน 17 สถาบัน และ 2 วิทยาเขต รวมเป็น 19 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 7 สถาบัน 1 วิทยาเขต รวมเป็น 8 แห่ง รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 276,497 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2563) ทั้งนี้ได้ใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (Yamane, 1973) จำแนกขนาดเยาวชนสำหรับมหาวิทยาลัยแต่ละประเภท ได้จำนวน 400 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 97% รวมเป็น 1,200 คน

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยในลำดับแรกเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามประเภทมหาวิทยาลัย โดยจับสลากเลือกสถาบันการศึกษาที่เป็นตัวแทนมหาวิทยาลัยแต่ละประเภท (มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน) และจำแนก

นักศึกษาในแต่ละกลุ่มสถาบันการศึกษาตามสาขาวิชาที่เปิดสอน ทั้งนี้เพื่อให้ได้เยาวชนที่เป็นตัวแทนของประชากร โดยมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และวิทยาลัยนครราชสีมา จำแนกเป็น 3 สาขาวิชาตามกลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพ และมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัย/วิทยาลัยที่เหลืออื่นจำแนกเป็น 2 สาขาวิชาตามกลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตามเกณฑ์การจำแนกสาขาวิชาในระดับอุดมศึกษา (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2561) ในลำดับต่อมา เป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยกำหนดลำดับที่ตามบัญชีรายชื่อนักศึกษาแต่ละคณะจากงานทะเบียนวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย เมื่อได้รับแบบสอบถามออนไลน์คืนกลับมา ผู้วิจัยจะตรวจดูความเรียบร้อยและความครบถ้วนของแบบสอบถาม แบบสอบถามใดที่ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนจะตัดออก และสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบเพิ่มเติม จากนั้นจึงส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้นักศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนตามจำนวนที่ระบุไว้ ได้รับแบบสอบถามกลับมา 1,200 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของเยาวชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบและนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อให้แบบสอบถามมีคุณภาพ (ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า IOC มากกว่า 0.8-1.0) หลังจากนั้นนำไปทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยได้นำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดลองเก็บข้อมูลจากนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มเยาวชนที่ศึกษา ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.80 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีคุณภาพเพียงพอสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงาน โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยไปยังอธิการบดีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
2. เมื่อได้รับการอนุมัติในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง จึงประสานงานกับสำนักทะเบียนและอาจารย์ประจำสาขาวิชา โดยใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) เพื่อส่งแบบสอบถามออนไลน์ไปให้กลุ่มตัวอย่างผ่านทางอีเมลหรืออาจารย์ประจำสาขาวิชา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิเคราะห์โดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างด้านเพศสาขาวิชา และประเภทสถาบันการศึกษาที่สังกัด กับการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสองประชากรที่เป็นอิสระกันด้วยการทดสอบค่าที (Independent t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว (One Way ANOVA) หรือ F-test และการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Post Hoc)

เกณฑ์การให้คะแนนทักษะการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง

คำถามวัดระดับความสามารถในการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง (Political news literacy) เป็นการวัดแบบอันตรภาคชั้น (Interval measurement) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า

(Rating Scale) 5 ระดับ ทั้งนี้มีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามเชิงบวก โดยระดับการปฏิบัติมากที่สุด = 5 คะแนน และข้อคำถามเชิงลบ ที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด = 1 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองใช้เกณฑ์ดังนี้

4.21 – 5.00	หมายถึง ระดับมากที่สุด
3.41 – 4.20	หมายถึง ระดับมาก
2.61 – 3.40	หมายถึง ระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายถึง ระดับน้อย
1.00 – 1.80	หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่โครงการ HE643096

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของเยาวชน

ผลการวิจัยด้านคุณลักษณะของเยาวชน พบว่าเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,200 คน (คิดเป็นร้อยละ 100) สังกัดสถาบันการศึกษาเอกชน จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 สังกัดสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ

จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 และสังกัดสถาบันการศึกษาของรัฐ จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ในด้านเพศ พบว่าเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 630 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 และเพศหญิง จำนวน 570 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5 ในด้านสาขาวิชา พบว่าเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 37.9 (จำนวน 455 คน) รองลงมาคือสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 33.1 (จำนวน 397 คน) และวิทยาศาสตร์สุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 29.0 (จำนวน 348 คน)

2. การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัยด้านการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถจำแนกความสามารถได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง ด้านการประเมินข่าวสารด้านการเมือง และด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง ดังนี้

2.1 การเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง

ผลการวิจัยด้านการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง พบว่า เยาวชนมีความสามารถในการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองโดยรวมในระดับมาก (\bar{X} =3.72, S.D. =2.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

ด้านการเปิดรับข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เยาวชนเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและสะดวกที่สุดในระดับมาก (\bar{X} =3.99, S.D =0.93) และเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากแหล่งข้อมูลมากกว่า 1 แหล่ง เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข่าวสารในระดับมาก (\bar{X} =3.83, S.D =0.95) เช่นเดียวกับการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพราะลิงค์ที่เชื่อมโยงอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข่าวสารซึ่งมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} =3.81, S.D =0.92)

2.2 การประเมินข่าวสารด้านการเมือง

ผลการวิจัยด้านการประเมินข่าวสารด้านการเมือง พบว่า เยาวชนมีความสามารถในการประเมินข่าวสารด้านการเมืองโดยรวมในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.39, S.D. =2.91) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า

ด้านการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข่าวสาร เยาวชนเปิดรับข่าวสาร โดยตระหนักว่าข่าวที่มีแหล่งข้อมูลที่ชัดเจนมีความน่าเชื่อถือมากกว่าข่าวที่ไม่ระบุแหล่งข้อมูลในระดับมาก (\bar{X} =3.85, S.D =0.94) ตรวจสอบความถูกต้องของข่าวสารด้านการเมืองจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันในระดับมาก (\bar{X} =3.65, S.D =1.05) และตระหนักว่าทุกสื่อต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำเสนอ เยาวชนจึงเชื่อข่าวสารด้านการเมืองที่สื่อต่าง ๆ นำเสนอในระดับมาก (\bar{X} =3.57, S.D =1.02)

ด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริงและความเป็นกลางของข่าวสาร เยาวชนเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง โดยตระหนักว่าแต่ละสื่อให้ความสำคัญกับประเด็นข่าวสารที่นำเสนอต่างกันในระดับมาก (\bar{X} =3.76, S.D =0.89) เปิดรับข่าวสารด้านการเมือง โดยตระหนักว่าทุกสื่อนำเสนอแต่ข้อเท็จจริงในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.29, S.D =1.08) และเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง โดยตระหนักว่าทุกสื่อนำเสนอข่าวสารอย่างเป็นกลางในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.21, S.D =1.10)

ด้านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสื่อ/ช่องทางการสื่อสาร เยาวชนเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากกระดานข่าวสื่อสังคม (news feed) โดยตระหนักว่าข่าวสารจะถูกคัดกรองจากความชอบ ความสนใจ และประวัติการเข้าชมของตนในระดับมาก (\bar{X} =3.80, S.D =0.97) เปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อที่น่าเชื่อถือ เช่น เว็บไซต์ หรือสถานีข่าวเท่านั้น เพราะมีจรรยาบรรณวิชาชีพควบคุมการสื่อสารในระดับมาก และเปิดรับข่าวสารจากสื่อสังคม โดยตระหนักว่าสื่อจะเลือกข่าวสารมาแสดงตามพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ซึ่งจะเป็นการตอกย้ำความคิดและความเชื่อที่มีอยู่เดิมในระดับ

มาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน ($\bar{X}=3.54, S.D =0.99$; $\bar{X}=3.53, S.D =0.97$) ตามลำดับ)

ด้านการตรวจสอบข้อมูลสนับสนุนของข่าวสาร

เยาวชนตรวจสอบความสอดคล้องของหัวข้อข่าวกับเนื้อหาข่าว เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข่าวสารในระดับมาก ($\bar{X}=3.72, S.D =1.03$) ตรวจสอบวันที่ที่นำเสนอข่าว เพื่อพิจารณาความทันสมัยของข่าวสารในระดับมาก ($\bar{X}=3.60, S.D =1.12$) และตรวจสอบความสอดคล้องของภาพประกอบข่าว และเนื้อหาข่าว เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข่าวสารในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39, S.D =1.20$)

ด้านการตรวจสอบข่าวเสียดสีและข่าวล้อเลียน/มุกตลก

เยาวชนเชื่อข่าวเสียดสีทางการเมืองที่สอดคล้องกับความคิดเห็น โดยไม่ตรวจสอบที่มาของแหล่งข่าวในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15, S.D =1.11$) ตระหนักว่าข่าวล้อเลียนทางการเมืองมุ่งให้ความสนุกสนานเท่านั้นในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13, S.D =1.09$) และตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวล้อเลียนทางการเมือง แม้ข่าวจะมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้รับสารในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.01, S.D =1.29$)

ด้านการจัดหมวดหมู่ข่าวสารด้านการเมืองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

เยาวชนติดตามข่าวสารด้านการเมืองในประเด็นที่คล้ายคลึงกันเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับมาก ($\bar{X}=3.55, S.D =0.97$) จัดกลุ่มข่าวสารด้านการเมืองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสื่อสารกับบุคคลอื่นในระดับมาก ($\bar{X}=3.54, S.D =0.95$) และพบว่าเยาวชนจัดกลุ่มข่าวสารด้านการเมืองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียน และ จัดกลุ่ม

ข่าวสารด้านการเมืองในประเด็นที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X}=3.33, S.D =1.15$)

2.3 การสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมือง

ผลการวิจัยด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมือง พบว่า เยาวชนมีความสามารถในการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมืองโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}=3.52, S.D =0.87$) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมต่อประเด็นข่าวสารทางการเมือง เยาวชนกดถูกใจ (Like) ข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตนในระดับมาก ($\bar{X}=3.78, S.D =1.11$) กดถูกใจ (Like) ข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมในระดับมาก ($\bar{X}=3.62, S.D =1.13$) และแบ่งปัน (Share) ข่าวสารด้านการเมืองที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่นในระดับมาก ($\bar{X}=3.52, S.D =1.25$)

ด้านการสื่อสารประเด็นข่าวสารทางการเมือง เยาวชนใช้ภาษาที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระดับมาก ($\bar{X}=3.61, S.D =1.02$) แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นข่าวสารด้านการเมืองโดยเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างในระดับมาก ($\bar{X}=3.59, S.D =1.08$) และตระหนักถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องก่อนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ รวมทั้งสื่อสังคมในระดับมาก ($\bar{X}=3.58, S.D =1.06$)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนจำแนกตามเพศ

การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง	เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	df	Sig.
การรู้เท่าทันข่าวสารด้านการเมือง(ภาพรวม)	เพศชาย	641	180.69	34.70	-1.421	1149.223	0.156
	เพศหญิง	559	183.71	38.62			
การเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง	เพศชาย	641	14.78	2.83	-1.260	1198	0.208
	เพศหญิง	559	14.99	2.94			
การประเมินข่าว	เพศชาย	641	130.92	26.57	-1.486	1198	0.138
	เพศหญิง	559	133.32	29.28			
การประเมินข่าวสารด้านการเมือง	เพศชาย	641	34.99	8.57	-0.815	1198	0.415
	เพศหญิง	559	35.41	9.20			

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามเพศ จากตารางที่ 1 พบว่า การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองโดยรวมไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนเพศหญิงและเพศชายมี

การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ไม่มีด้านใดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการศึกษานี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนจำแนกสาขาวิชา

การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง	สาขาวิชา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	F
การรู้เท่าทันข่าวสารด้านการเมือง(ภาพรวม)	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	469	181.35	35.96	5.020** (Sig=0.007)
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	330	178.70	33.47	
	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	401	187.05	40.34	
การเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	469	14.75	2.88	3.210* (Sig=0.041)
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	330	14.74	2.70	
	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	401	15.21	3.07	
การประเมินข่าวสารด้านการเมือง	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	469	131.75	27.55	4.994** (Sig=0.007)
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	330	129.25	25.53	
	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	401	135.68	30.51	
การสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	469	34.85	8.61	3.043* (Sig=0.048)
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	330	34.71	8.59	
	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	401	36.17	9.45	

หมายเหตุ *, ** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองจำแนกตามสาขาวิชา จากตารางที่ 2 พบว่าสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า สาขาวิชาที่แตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองโดยรวมแตกต่างกัน จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขณะที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ได้ผลการทดสอบดังนี้

ด้านการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง พบว่าสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขณะที่สาขาวิชา

วิทยาศาสตร์สุขภาพและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ด้านการประเมินข่าวสารด้านการเมือง พบว่าสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการประเมินข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขณะที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการประเมินข่าวสารด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง พบว่า สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขณะที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชนจำแนกตามประเภทของสถาบันการศึกษา

การรู้เท่าทันข่าวด้านการเมือง	ประเภทสถาบันการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	F
การรู้เท่าทันข่าวสารด้านการเมือง (ภาพรวม)	สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ	400	195.59	29.10	125.780** (Sig=0.000)
	สถาบันการศึกษาของรัฐ	400	190.07	35.54	
	สถาบันการศึกษาเอกชน	400	160.86	34.96	
การเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง	สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ	400	15.29	2.69	19.594** (Sig=0.000)
	สถาบันการศึกษาของรัฐ	400	15.19	3.10	
	สถาบันการศึกษาเอกชน	400	14.16	2.71	
การประเมินข่าวสารด้านการเมือง	สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ	400	141.52	22.74	113.694** (Sig=0.000)
	สถาบันการศึกษาของรัฐ	400	138.31	26.84	
	สถาบันการศึกษาเอกชน	400	116.47	27.00	
การสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง	สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ	400	38.79	6.13	120.208** (Sig=0.000)
	สถาบันการศึกษาของรัฐ	400	36.57	8.83	
	สถาบันการศึกษาเอกชน	400	30.24	9.03	

หมายเหตุ ** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองจำแนกตามประเภทสถาบันการศึกษาที่สังกัด จากตารางที่ 3 พบว่า ประเภทสถาบันการศึกษาที่สังกัดแตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า นักศึกษาในสังกัดสถาบันการศึกษาทั้งสามประเภท มีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 นั่นคือ สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาของรัฐและสถาบันการศึกษาเอกชน และสถาบันการศึกษาของรัฐมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาเอกชนเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ได้ผลการทดสอบดังนี้

ด้านการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง พบว่า สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐและสถาบันการศึกษาของรัฐมีการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาเอกชน ขณะที่สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐและสถาบันการศึกษาของรัฐมีการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ด้านการประเมินข่าวสารด้านการเมือง พบว่า สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐและสถาบันการศึกษาของรัฐมีการประเมินข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาเอกชน ขณะที่สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐและสถาบันการศึกษาของรัฐมีการประเมินข่าวสารด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง พบว่า สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐมีการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาของรัฐและสถาบันการศึกษาเอกชน และสถาบันการศึกษาของรัฐมีการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

การอภิปรายผล

1. การเข้าถึงข่าวสารด้านการเมือง

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เยาวชนเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและสะดวกที่สุดในระดับมาก เพราะความสะดวกเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเปิดรับข่าวสาร โดย Schramm (1973) ระบุว่า หากผลตอบแทนหรือประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าการลงทุนลงแรงหรือการใช้ความพยายามเพื่อรับรู้และเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น เช่นเดียวกับ Malin Svenningsson (2015) และ Leonhard et al. (2020) ที่กล่าวว่าเยาวชนส่วนใหญ่มักเปิดรับข่าวสารจากสื่อสังคม เพราะมีความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร ทันต่อเหตุการณ์ และเข้าถึงง่าย เนื่องจากสื่อเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้รับสาร (Jun, 2012) โดยข่าวสารจากกระดานข่าวของสื่อสังคมที่ลิงค์ไปยังแหล่งข่าวเป็นแหล่งสารสนเทศด้านการเมืองที่สำคัญของเยาวชน อีกทั้งสื่อสังคมยังให้มุมมองที่แปลกใหม่ของในการเปิดรับข่าวสาร ด้วยวิธีการที่น่าเสนอที่แตกต่างจากสื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการบรรยายหรือรายงานข่าว (Ohme & Mothes, 2020) ขณะที่สื่อบันเทิง เช่น สื่อสังคม สามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น ทำให้ผู้รับสารเข้าถึงเรื่องราวที่สื่อนำเสนอได้ดี และทำให้ข่าวสารดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น (Jones, 2016) เมื่อเยาวชนพึ่งพาข่าวสารจากสื่อสังคมเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลให้การรู้เท่าทันข่าวมีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพื่อรับมือกับข่าวสารที่แพร่กระจายผ่านสื่อสังคมในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีเพียงบางส่วนที่สร้างสรรค์โดยนักข่าวมืออาชีพ (Poar & Heravi, 2020) บริบทการสื่อสารดังกล่าวสร้างความท้าทายในการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองและประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างพลเมืองที่เท่าทันข่าวสาร เพื่อพัฒนาสังคมประชาธิปไตย (Prior, 2007) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2563) ที่ระบุว่าเยาวชนในวัยเรียน ได้แก่ นักเรียนและนักศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด เช่นเดียวกับกลยุทธ์ บัญชี และคิวช ศรีโศคางกุล (2562) ที่พบว่าเยาวชนที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความตื่นตัวทางการเมืองและเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านเฟซบุ๊กมากที่สุด

2. การประเมินข่าวสารด้านการเมือง

ผลการวิจัยด้านการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข่าวสารพบว่า เยาวชนเปิดรับข่าวสารโดยตระหนักว่าข่าวที่มีแหล่งข้อมูลที่ชัดเจนมีความน่าเชื่อถือมากกว่าข่าวที่ไม่ระบุแหล่งข้อมูลในระดับมาก ทั้งนี้เพราะการระบุแหล่งข้อมูลช่วยยืนยันที่มาของข่าว และสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นต้นตอของข่าวสารได้ นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลยังสะท้อนความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญในประเด็นที่สื่อสาร ส่งผลให้ข่าวสารมีความน่าเชื่อถือ แตกต่างจากข่าวสารที่ไม่ได้ระบุแหล่งข้อมูล ซึ่งผู้รับสารจะไม่สามารถตรวจสอบที่มาของข่าวได้ ข่าวที่ไม่ได้ระบุแหล่งข้อมูลจึงมีความน่าเชื่อถือน้อย และอาจสรุปได้ว่าเป็นข่าวปลอม (สรานนท์ อินทนนท์, 2562) เพราะข่าวปลอมเป็นข่าวสารที่ไม่มีมูลความจริง ทว่าถูกเผยแพร่แบ่งปันจนกลายเป็นกระแสในสังคม โดยถูกสร้างให้มีรูปลักษณะคล้ายการรายงานข่าว (Tandoc et al., 2018) ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาตรวจสอบข่าวปลอมจึงมีความซับซ้อน โดยการแพร่กระจายของข่าวปลอมไม่เพียงส่งผลต่อความเชื่อมั่นต่อข่าวสารที่ถูกเผยแพร่ออกสู่สังคม แต่ยังส่งผลต่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข่าวสารเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูล ซึ่งสะท้อนถึงทักษะการรู้เท่าทันข่าวด้านการประเมินของเยาวชน ย่อมช่วยรับมือกับข่าวปลอมที่แพร่หลายในโลกออนไลน์ได้ ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมด้านการรู้เท่าทันข่าวในต่างประเทศ ที่ระบุว่าเยาวชนมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์น้อย เพราะเป็นทักษะที่แปรผันตามอายุและประสบการณ์ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการประเมินข่าวสาร (Ku et al., 2019) ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเยาวชนไทยมีความตื่นตัว

เรื่องผลกระทบของข่าวปลอมมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการเผยแพร่และให้ข้อมูล รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอม โดยนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าความพยายามดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวกต่อเด็กและเยาวชน โดยทำให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหา และระมัดระวังการเปิดรับข่าวสารจากสื่อยุคใหม่มากขึ้น

ผลการวิจัยด้านความน่าเชื่อถือของสื่อ/ช่องทางทางการสื่อสารพบว่า เยาวชนเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากกระดานข่าวสื่อสังคม (news feed) โดยตระหนักว่าข่าวสารจะถูกคัดกรองจากความชอบ ความสนใจ และประวัติการเข้าชมของผู้รับสารในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนมีการรู้เท่าทันข่าว เพราะการรู้เท่าทันกลไกการทำงานของสื่อ (algorithm literacy) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันข่าว ที่จะช่วยให้เยาวชนติดตามข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงข่าวสารที่หลากหลาย (Swart, 2021) ทั้งนี้การคัดกรองข่าวสารโดยกลไกการทำงานของสื่อเป็นผลจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความชอบและพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้รับสาร เช่น การกดถูกใจ (Like) การแบ่งปัน (Share) หรือการแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้รับสารไม่ได้รับข้อมูลที่หลากหลาย (Pariser, 2011) และตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่ข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความเชื่อ ถูกตอกย้ำหรือผลิตซ้ำภายใน “ระบบปิด” หรือ “ห้องแห่งเสียงสะท้อน” (Echo chambers) (Sunstein, 2007) หรือ “รังไหมสารสนเทศ” (Information cocoon) (Sunstein, 2018) อคติและความโน้มเอียงของบุคคลอาจขยายใหญ่ขึ้นจนบดบังความจริงในสังคม และก่อให้เกิดช่องว่างในการสื่อสารทางการเมืองที่นำไปสู่การแบ่งแยก แบ่งฝ่าย กลไกการทำงานของสื่อที่ขับเคลื่อนโดยความชอบส่วนบุคคลจึงอาจสร้างปัญหาให้แก่สังคมหากผู้รับสารไม่รู้เท่าทัน อย่างไรก็ตาม DeVito et al., (2017) ระบุว่ากลไกการทำงานของสื่อสังคมควบคุมและเข้าใจยาก สื่อจึงกำกับการเปิดรับข่าวสารของบุคคล ผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับผลการศึกษาในอดีตของ Eslami et al. (2015) ที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้รับสารยังขาดความ

เข้าใจกลไกการทำงานของสื่อสังคม แม้จะใช้เวลาหลายชั่วโมง ต่อวันอยู่กับสื่อสังคม เช่น อินสตาแกรม และยูทูป ทว่ากลับ ไม่ได้ตระหนักถึงกลไกการทำงานของสื่อแต่ละแพลตฟอร์มที่ส่งผลต่อการแสดงผลของข่าวสารบนโซเชียลมีเดีย ซึ่งจะแปรผันตามพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารของผู้รับสาร อย่างไรก็ตาม การตื่นตัวของสังคมเกี่ยวกับผลกระทบอันเกิดจากกลไกการทำงานของสื่อสังคม ส่งผลให้นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามกระตุ้นเตือนและให้ความรู้แก่ผู้รับสาร โดยเฉพาะเยาวชน ที่เป็นผู้รับสารกลุ่มใหญ่ ให้ตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าวและใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน ซึ่งอาจเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เยาวชนรู้เท่าทันกลไกการทำงานของสื่อ

ผลการวิจัยยังระบุว่า **เยาวชนมีการตรวจสอบข่าวเสียดสีและข่าวลือเลียน/มุกตลกในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด** เพราะปัจจุบันบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารสู่สังคมของสำนักข่าว/สถานีข่าวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการเติบโตของสื่อสังคม เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ (Hermida, Fletcher, Korell & Logan, 2012) โดยอัลกอริทึมหรือกลไกการทำงานของแพลตฟอร์มดังกล่าว ได้ผนวกรวมข่าวสารกับเนื้อหาความบันเทิงและสาระที่ผู้ใช้สร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นสารที่นำเสนอผ่านกระดานข่าวสื่อสังคม ส่งผลให้เส้นแบ่งระหว่างข่าวและสาระที่ไม่ใช่ข่าวไม่มีความชัดเจน การแข่งขันในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสารจึงเพิ่มสูงขึ้น ทำให้การนำเสนอข่าวมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากอดีต จากที่ต้องนำเสนอข่าวอย่างเป็นทางการ ปราศจากอคติและความคิดเห็น เปลี่ยนเป็นการนำเสนอข่าวสารที่ควบรวมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความสนใจส่วนบุคคลไว้ ข่าวสารที่นำเสนอจึงมีความโน้มเอียงตามความคิดของผู้แบ่งปันและผู้นำเสนอ (Ohme & Mothes, 2020) ข่าวเสียดสีและข่าวลือเลียน/มุกตลกทางการเมือง จึงมีความกลมกลืนกับสารเพื่อความบันเทิงจนยากจะแยกแยะได้ อีกทั้งการติดตามข่าวสารทางการเมืองได้รับอิทธิพลจากสิ่งกระตุ้นร่ำทางสังคม (Social cues) ซึ่งแฝงมากับโพสต์ข่าว จึงเป็นแรงเสริมทางสังคม (Social

endorsement) ที่จูงใจให้เกิดการเปิดรับข่าวสาร เช่น การแนะนำข่าวสาร (Recommendations) การกดถูกใจ (Like) หรือสถิติของผู้ใช้ (User statistics) จนทำให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจ และอาจละเลยผลกระทบที่ติดตามมา (Messing & Westwood, 2014; Ohme & Mothes, 2020) ซึ่งอาจส่งผลต่อการตรวจสอบและประเมินข่าวสาร ผลการวิจัยนี้จึงเป็นสารสนเทศที่ทำให้นักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักในเรื่องนี้ และหามาตรการเสริมสร้างความเข้าใจข่าวสารด้านการเมืองที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมในลำดับต่อไป โดยเฉพาะข่าวเสียดสีและข่าวลือเลียนทางการเมือง เพราะไม่เพียงอัลกอริทึมหรือกลไกการทำงานของสื่อเท่านั้นที่มีความซับซ้อน แต่แรงเสริมทางสังคมที่แฝงมากับข่าวสารยังทำให้ผู้รับสารเชื่อมั่นว่าสารดังกล่าวได้ผ่านการกลั่นกรองจากเครือข่ายทางสังคม ความเชื่อดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อความถดถอยในการประเมินข่าวสารของผู้รับสาร (Ohme & Mothes, 2020)

3. ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง

ผลการวิจัยด้านการมีส่วนร่วมพบว่าเยาวชนกดถูกใจ (Like) ข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตนในระดับมาก เพราะสื่อสังคมเป็นแพลตฟอร์มที่ผู้รับสารสามารถมีส่วนร่วมในการสื่อสาร เช่น การแบ่งปัน (Share) การแสดงความคิดเห็น การกดถูกใจ (Like) การรีทวีต รวมถึงการสร้างสรรค์ข่าว ดังนั้น ทักษะการรู้เท่าทันข่าวจึงครอบคลุมมิติในการสร้าง/การสื่อสารและการมีส่วนร่วม โดย Sunstein (2007) ระบุว่าบุคคลมักเลือกเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติ ความคิด ความเชื่อที่มีอยู่แต่เดิม อันเป็นกระบวนการเลือกสรรข่าวสารเพื่อลดความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคล สอดคล้องกับทฤษฎีความไม่ลงรอยทางความคิด (The theory of Cognitive Dissonance) ของ Festinger (1957) ด้วยเหตุนี้ ผู้รับสารจึงมีความโน้มเอียงหรืออคติในการเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดหรือบรรทัดฐานที่ตนต้องการ เพื่อรักษาความสมดุลทางจิตใจ (Jonas, Schulz-Hardt & Farey, 2005) เมื่อบุคคลเลือกเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็น

ของตน ย่อมมีส่วนร่วมต่อข่าวสารดังกล่าวในทิศทางที่สื่อต้องการ เช่น การกดถูกใจ (Like) การแสดงความคิดเห็น และการแบ่งปันข่าวสารไปยังบุคคลอื่นในเครือข่ายการสื่อสาร โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นไปตามกลไกการทำงานของสื่อที่เปิดพื้นที่ให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วม (Swart, 2021) ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมในระดับต้นเท่านั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kahne & Bowyer (2019) ที่ระบุว่า แม้เยาวชนจะทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองผ่านสื่อออนไลน์มากกว่าผู้ใหญ่ แต่ทว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยและไม่นิยมสร้างสรรค์หรือเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของเยาวชนให้มีศักยภาพในการสื่อสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์จึงเป็นความจำเป็นประการหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย

ด้วยเหตุนี้ เพียงการรู้เท่าทันสื่อจึงอาจไม่เพียงพอ แต่เยาวชนต้องมีการรู้เท่าทันข่าว อันเป็นทักษะจำเป็นที่เยาวชนพึงมีเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารผ่านสื่อสังคมอย่างสร้างสรรค์ (Hobbs, 2010; Jenkins et al., 2009; Mihailidis & Thevenin, 2013) โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ 3 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นนักคิดเชิงวิพากษ์ 2) การเป็นนักสื่อสารที่สร้างสรรค์และมีสาระ และ 3) การเป็นผู้นำสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ความรู้ทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการอภิปรายถกเถียงประเด็นทางการเมือง และขับเคลื่อนสังคมในมิติต่าง ๆ (Ashley, Maksl & Craft, 2017)

4. การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านคุณลักษณะของเยาวชนกับการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองของเยาวชน

ผลการวิจัยระบุว่าเยาวชนที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยพบว่าเยาวชนที่เรียนสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าเยาวชนที่เรียนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สุขภาพ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะสาขาวิชา

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีศาสตร์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองในมิติสังคม อันจะช่วยส่งเสริมการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมากกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สุขภาพ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งเยาวชนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สุขภาพ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรียนหนักจึงอาจมีเวลาในการติดตามข่าวสารด้านการเมืองน้อย ซึ่งส่งผลต่อความรอบรู้และเท่าทันข่าวสาร ดังนั้นการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองจึงเป็นทักษะสำคัญประการแรกที่จะช่วยเสริมทักษะการรู้เท่าทันข่าวในมิติอื่น ๆ กล่าวคือ การเปิดรับข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายจะช่วยเสริมสร้างการคิดเชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว (Swart, 2021) ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (input) ที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (Kruikemeier & Shehata, 2017)

ผลการวิจัยยังระบุว่า เยาวชนที่เรียนในประเภทสถาบันการศึกษาที่แตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยพบว่าเยาวชนที่เรียนในสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าเยาวชนที่เรียนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน เพราะเกณฑ์การคัดเลือกเข้านักศึกษาของแต่ละสถาบันการศึกษามีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อระดับความสามารถของผู้เรียนในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในแต่ละภูมิภาค ซึ่งได้รับการจัดลำดับมหาวิทยาลัยโดยสถาบันที่มีชื่อเสียง เช่น QS World University Ranking และ Time Higher Education เป็นต้น จึงมีความเข้มงวดในการคัดเลือกมากกว่าสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ ขนาดของสถาบันการศึกษายังส่งผลต่อความหลากหลายของสาขาวิชาที่เปิดสอน ซึ่งครอบคลุมถึงสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันส่งผลต่อการบูรณาการศาสตร์ที่ช่วยเสริมสร้างความรอบรู้ให้แก่ผู้เรียน เยาวชนในสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐจึงมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าเยาวชนในสถาบันการศึกษาเอกชน

ทุกมิติ ทั้งการเข้าถึง การประเมิน และการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมือง ขณะที่เยาวชนที่เรียนในสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองมากกว่าเยาวชนในสถาบันการศึกษาของรัฐเพียงมิติเดียว คือ ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวด้านการเมือง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากบทบาทการกล่อมเกลารวมถึงการเมืองของสถาบันการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในวัยเรียน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับ 2 รองจากสถาบันสื่อ (กฤษชพลณ์ บุญครอง และศิวศรีโกคางกุล, 2562)

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนที่มีเพศแตกต่างกันมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะสื่อสังคมในปัจจุบันเป็นพื้นที่เปิดรับข่าวสารทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ (Kruikemeier & Shehata, 2017) ส่งผลให้บุคคลที่สนใจด้านการเมืองน้อยสามารถเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองได้มากกว่าอดีต (Bergstrom & Belfrage, 2018; Sveningsson, 2015) ผลการสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชน ในปี พ.ศ. 2564 ระบุว่า เพศหญิงและเพศชายใช้อินเทอร์เน็ตในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 97.1 และ 97.0 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ซึ่งส่งผลต่อการเปิดรับข่าวสารทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจในสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นตามพฤติกรรมการใช้สื่อ การเปิดรับข่าวสารโดยไม่ตั้งใจ (Incidental news exposure) จึงทำให้การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวเยาวชนมากขึ้นแม้ในกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจทางการเมืองน้อย เพราะกลไกการทำงานของสื่อ หรืออัลกอริทึมจะแสดงผลข่าวสารหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมบนกระดานข่าว (Newsfeed) ตามประวัติการใช้งาน ปฏิกริยาตอบสนองต่อข่าวสาร (Reactions) และการแบ่งปันข่าวสารของสมาชิกในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Bergstrom & Belfrage, 2018; Thorson & Wells, 2015) ดังนั้นหากข่าวสารดังกล่าวมีความสำคัญเพียงพอ เยาวชนย่อมสามารถรับรู้เหตุการณ์นั้นได้

ผ่านปรากฏการณ์ข่าวสารไหลบ่าเข้าหาผู้รับสาร (News Finds Me: NFM) ซึ่งเป็นผลจากการเปิดรับข่าวสารโดยไม่ตั้งใจผ่านสื่อสังคม (Zúñiga & Zicheng, 2021) ดังนั้น เพศที่ต่างกัน แต่ทว่ามีสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตใกล้เคียงกันย่อมสามารถรับรู้ข่าวสารด้านการเมืองในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองส่งผลต่อความรอบรู้และเท่าทันข่าวด้านการเมืองในกลุ่มเยาวชน เยาวชนต่างเพศจึงมีการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวด้านการเมือง พบว่า เยาวชนตระหนักถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องก่อนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ รวมทั้งสื่อสังคมในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนตระหนักถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ก่อนจะแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ รวมทั้งสื่อสังคม เพราะปัจจุบันผู้รับสารซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ส่งสารด้วยนั้น มีความตื่นตัวในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น จึงตระหนักถึงความรับผิดชอบตามกฎหมายและไม่ใช้คอมพิวเตอร์ละเมิดผู้อื่น (ณัฐกานาญจน์ ศุภรัตน์เมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์, 2562) ทั้งนี้อาจเพราะสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ต่างให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อเตือนไม่ให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดโทษโดยไม่รู้เท่าทัน ผลการศึกษารังนี้ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีต โดย นันทิกา หนูสมและวิโรจน์ สุทธิสีมา (2562) พบว่าผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานครมีความสามารถในการสร้างสรรค์ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเพราะยุคสมัยเปลี่ยนไป โดยพัฒนาการของสื่อได้ส่งเสริมการสื่อสารและมีส่วนร่วมผ่านสื่อออนไลน์และสื่อสังคมได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น ผู้รับสารจึงสามารถเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับสาร อีกทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในสังคมเป็นแรงกระตุ้นสำคัญ ที่ทำให้เยาวชนมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์สารด้านการเมือง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองของตน ผ่านกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองไม่อาจเกิดขึ้นได้ โดยปราศจากการเปิดรับข่าวสาร เพราะเป็นการเปิดโลกทัศน์ของผู้รับสาร ทำให้มีความรอบรู้และเท่าทันต่อเหตุการณ์ สามารถผลักดันไปสู่การอภิปรายถกเถียงประเด็นทางการเมืองในเชิงเหตุและผลได้ สอดคล้องกับ Bennett (2008) ที่กล่าวว่าคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเยาวชนเป็นพลเมืองที่ตระหนักในศักยภาพของตน (actualizing citizens) เพราะนิยมเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อสังคมและมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและการแบ่งปันข่าวสาร (Wells, 2014) สื่อสังคมจึงเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Zhong, 2014) โดยการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายการสื่อสารก่อให้เกิดความผูกพันและพัฒนาเป็นทุนทางสังคม ประเด็นข่าวสารทางการเมืองจึงเป็นความสนใจร่วมที่เชื่อมโยงสมาชิกในสังคมไว้ด้วยกันผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ ดังนั้น ทักษะการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองจึงบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภูมิรัฐและภูมิคุ้มกันในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (Ku et al., 2019) และช่วยลดการสื่อสารในประเด็นที่ล่อแหลม เสียดสี และสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาการรู้เท่าทันข่าวของเยาวชนในเชิงลึก

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาสู่ภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบผลการศึกษาและส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันข่าวด้านการเมืองให้แก่เยาวชนในแต่ละพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เยาวชนมีทักษะการรู้เท่าทันข่าวด้านการประเมินข่าวสารด้านการเมืองในระดับปานกลาง ขณะที่ทักษะด้านการเข้าถึงข่าวสารด้านการเมืองและการสื่อสารและการมีส่วนร่วมต่อข่าวสารด้านการเมืองในระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลของทักษะการรู้เท่าทันข่าวในแต่ละด้านที่จะทำให้เยาวชนสามารถเปิดรับและใช้ประโยชน์จากข่าวสารได้อย่างรู้เท่าทัน ด้วยเหตุนี้ สถาบันการศึกษาจึงควรมีการปลูกฝังทักษะการรู้เท่าทันข่าว โดยอาจสอดแทรกในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อและการเปิดรับข่าวสารอย่างรู้เท่าทันก่อนจะก้าวสู่ระดับอุดมศึกษา เพื่อไม่ให้เยาวชน ซึ่งมีอายุน้อย ตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอมและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่จริงโดยไม่รู้เท่าทัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2564 และได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยนี้จากศาสตราจารย์ ดร. กุลธิดา ท้วมสุข และศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี आयวัฒน์ ประการสำคัญงานวิจัยนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และวิทยาลัยนครราชสีมา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กันยารัตน์ เครียว เช่น ช่วยประสานงานในการเก็บข้อมูล จึงใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2561). รายงานการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. วันที่เข้าถึงข้อมูล 27 พฤศจิกายน 2563, แหล่งที่มา http://info.mhesi.go.th/info/table_stat_01.php?page=2&data_show=.
- กฤษฎาพลณ์ บุญครอง และศิวิชัย ศรีโคงคางกุล. (2562). นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นกับการตื่นตัวทางการเมือง. *วารสารบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 8(3), 94-119.
- ณัฐกาญจน์ ศุภรัตน์เมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์.(2562). *การรู้เท่าทันสื่อสังคมเพื่อการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- เบญจวรรณ คุณวิโรจน์ลักษณ์ ศุภกิจ อิศดิศัย และอานนท์ ทับเที่ยง. (2563). ปัจจัยที่ช่วยลดการแพร่กระจายข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 6(2), 196-213.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย*. วันที่เข้าถึงข้อมูล 27 พฤศจิกายน 2563, แหล่งที่มา <https://itm.eg.mahidol.ac.th/itm/wp-content/uploads/2020/04/MDES-ONDE-Digital-Literacy-pdf>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2563). *สถาบันอุดมศึกษา*. ค้นข้อมูล 25 พฤศจิกายน 2564, แหล่งที่มา <http://www.mua.go.th/university-2.html>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย 2563*. วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 มิถุนายน 2566, แหล่งที่มา <https://www.etda.or.th/th/newsevents/pr-news/ETDA-released-IUB-2020.aspx#:~:text=ETDA%20%>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สรุปผลที่สำคัญการใช้โซเชียลมีเดียของเด็กและเยาวชน ปี 2564*. กรุงเทพฯ: กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- นันทิกา หนูสม และวิโรจน์ สุทธิสีมา. (2562). “ลักษณะข่าวปลอมในประเทศไทยและลักษณะการรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร”. *วารสารนิเทศศาสตร์*. 37(1), 37-45.
- สรานนท์ อินทนนท์. (2562). *การรู้เท่าทันข่าว*. วันที่เข้าถึงข้อมูล 30 ธันวาคม 2563, แหล่งที่มา [https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/\(News%20Literacy\).pdf](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/(News%20Literacy).pdf)

ภาษาอังกฤษ

- Ashley, S., Maksl, A., Craft, S. (2017). News media literacy and political engagement: What’s the connection? *Journal of Media Literacy Education*. 9(1): 79-98. DOI: 10.23860/JMLE-2017-9-1-6
- Beam, M. A., Hutchens, M. J. & Hmielowski, J. D. (2016). “Clicking vs sharing: The relationship between online news behaviour and political knowledge”. *Computers in Human Behavior*. 59, 215-220.
- Bennett, W. L. (2008). Changing citizenship in the digital age. In W. L. Bennett (Ed.), *Civic life online: Learning how digital media can engage youth* (pp. 1–24). Cambridge, MA: MIT Press.

- Bergstrom, Annika. & Belfrage, Maria Jervelycke. (2018). "News in social media: Incidental consumption and the role of opinion leaders". *Digital Journalism*, 6(5), 583-598.
- Chadwick, Andrew. (2011). "Britain's first live televised party leaders' debate: From the news cycle to the political information cycle." *Parliamentary Affairs*. 64 (1): 24-44.
- Choi, J. (2016). Why do people use news differently on SNSs? An investigation of the role of motivations, media repertoires, and technology cluster on citizens' news-related activities. *Computers in Human Behavior*, 54, 249-256.
- DeVito, M. A. (2017). From editors to algorithms: A values-based approach to understanding story selection in the Facebook news feed. *Digital Journalism*, 5(6),753-773.
- Egerly S and Vraga E (2020) Deciding what's news: News-ness as an audience concept for the hybrid media environment. *Journalism and Mass Media Communication*, 97(2): 416-434.
- Eslami M, Rickman A, Vaccaro K, et al. (2015). I always assumed that I wasn't really that close to [her]: Reasoning about invisible algorithms in news feeds. In: *Proceedings of the 33rd annual ACM conference on human factors in computing systems*, New York, 18-23 April, pp. 153-162. New York: ACM.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Fleming, J. (2014). Media literacy, news literacy, or news appreciation? A case study of the news literacy program at Stony Brook University. *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(2), 146-165.
- Hermida, A., Fletcher, F., Korell, D., & Logan, D. (2012). Share, like, recommend. *Journalism Studies*, 13, 815-824.
- Hobbs, R. (2010). News literacy: What works and what doesn't. *Presented at the Association for Education in Journalism and Mass Communication (AEJMC)*.
- Jenkins, H., Purushotma, R., Clinton, K., Weigel, M., Robison, A.J. (2009). *Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century*. Chicago: John D. and Catherine T. MacArthur Foundation.
- Jonas, E., Schulz-Hardt, S., & Frey, D. (2005). Giving advice or making decisions in someone else's place. The influence of impression, defense and accuracy motivation on the search for new information. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(7), 977-990.
- Jones, J. P. (2016). A cultural approach to the study of mediated citizenship. *Social Semiotics*, 16, 365-383.
- Jun, Najin. (2012). Contribution of internet news use to reducing the influence of selective online exposure on political diversity. *Computer in Human Behavior*. 28(2012), 1450-1457.
- Kahne, J., Bowyer, B. (2019). Can media literacy education increase digital engagement in politics? *Learning, Media and Technology*.
- Kruikemeier, S., & Shehata, A. (2017). News media use and political engagement among adolescents: An analysis of virtuous circles using panel data. *Political Communication*, 34,221-242.

- Ku, Kelly Y. I., Kong, Quiyi, Song, Yunya, Deng, Lipeng, Kang, Yi & Hu, Aihua. (2019). What predicts adolescents' critical thinking about real-life news? The role of social media news consumption and news media literacy. *Thinking Skills and Creativity*. 33, 1-12.
- Leonhard, L., Kaenowski, V.& Kumpel, A. S., (2020). Online and (the feeling of being) informed: Online news usage patterns and their relation to subjectivenand objective political knowledge. *Computers in Human Behavior*. 103 (2020), 181-189.
- Maksl, A., Ashley, S., & Craft, S. (2015). Measuring news media literacy. *Journal of Media literacy Education*, 6(3), 29-45.
- Martens, H. (2010). Evaluating media literacy education: Concepts, theories and future directions. *Journal of Media Literacy Education*, 2(1),1-22.
- Messing, S., and S. J. Westwood. (2014). Selective exposure in the age of social media: Endorsements trump partisan source affiliation when selecting news online. *Communication Research*, 41 (8):1042–1063.
- Mihailidis, P. (2014). *Media literacy and the emerging cirizen: Youth, engagement and participatton in digital culture*. New York: Peter Lang.
- Mihailidis, P., Thevenin, B. (2013). Media literacy as a core competency for engaged citizenship in participatory democracy. *American Behavioral Scientist*. 57(11): 1611-1622.
- Ohme, Jakob & Mothes, Comelia. (2020). What affects first- and second-level selective exposure to journalistic news? A social media online experiment, *Journalism Studies*,
- Pariser, E. (2011). *Beware online 'Filter Bubbles*. Retrieved March 12, 2022, from https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles
- Poar, Saoirse De, & Heravi, Bahareh. (2020). Information literacy and fake news: How the field of librarianship can help combat the epidemic of fake news. *The Journal of Academic Librarianship*. 46, 1-8.
- Potter, J. (2010). *Media literacy*. 6th ed. California: Sage Publications.
- Potter, J. (2019). *Media Literacy*. 9th ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Prior, M. (2007). *Post-broadcast democracy: How media choice increases inequality in political involvement and polarizes elections*. New York: Cambridge University Press.
- Rosenbaum, J. E., Beentjes, J. W. J., & Konig, R. P. (2008). *Mapping media Literacy. Key concepts and future directions*. *Communication yearbook 32*. New York: Routledge.
- Schramm, Wilbur. (1973). *Channels and Audiences in Handbook of Communication*. Chicago: Rand Mcnelly Colledge.
- Sunstein, C. R. (2007). *Republic.com*. Princeton: Princeton University Press.
- Sunstein, C. (2018). *Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sveningsson, Malin. (2015). It's only a pastime, really: Young people's experiences of social media as a source of news about public affairs". *Social Media + Society*. 1 (2): 1–11.
- Swart, Joelle. (2021). Tactics of news literacy: How young people access, evaluate and engage with news on social media. *New Media & Society*, 1-17.

- Tandoc, E. C., Jr., Lim, Z. W., & Ling, R. (2018). Defining fake news. *Digital Journalism*, 6(2), 137-153.
- Thorson, Kjerstin. & Wells, Chris. (2015). Curated flow: A framework for mapping media exposure in the digital age. *Communication Theory*. 1-20.
- UNESCO. (2007). *Paris agenda or 12 recommendations for media education*. Retrieved August 1, 2023, from <http://www.diplomatie.Gouv.fr/fr/IMG/pdf/Parisagendaфин.en.pdf>.
- UNESCO. (2018). *A Global Framework of Reference on Digital Literacy Skills for Indicator 4.4.2*. Retrieved 31 March, 2023, from <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip51-global-framework-reference-digital-literacy-skills-2018-en.pdf>
- Wells, C. (2014). Two eras of civic information and the evolving relationship between civil society organizations and young citizens. *New Media & Society*, 16, 615–636.
- Woodstock L. (2014). The news-democracy narrative and the unexpected benefits of limited news consumption: The case of news resisters. *Journalism*, 15: 834-849.
- Zhong, Z. J. (2014). Civic engagement among educated Chinese youth: The role of SNS (Social Networking Services), bonding and bridging social capital. *Computers & Education*, 75, 263–273.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. 3rd ed., New York: Harper.
- Zúñiga G. & Zicheng C. (2021). Origin and evolution of the News Finds Me perception: Review of theory and effects. *Profesional de la información*, 30930: e300321.